

اهمیت ژئوپلیتیکی جزایر ایران در خلیج فارس مطالعه موردی: لاوان

دکتر مهرباب هداوند میرزایی^۱ استادیار دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۲۱

چکیده

در خلیج فارس حدود نود جزیره کوچک و بزرگ وجود دارد که سی و چهار جزیره آن متعلق به ایران است. جزیره لاوان در بخش غربی استان هرمزگان و در مختصات جغرافیایی $26^{\circ}49'06''N$, $53^{\circ}16'20''E$ قرار گرفته است. این جزیره از جمله جزایر مهم خلیج فارس است که در گذشته به شیخ شعیب، بوشیب یا بوشعیب شهرت داشته است. سؤال اصلی این پژوهش این است: اهمیت ژئوپلیتیکی جزیره لاوان در خلیج فارس چیست؟ مساحت جزیره لاوان در حدود $76/8$ کیلومتر مربع و عمق آب دریا در نزدیکی این جزیره، بین 18 تا 24 متر می باشد. این جزیره پس از جزیره قشم و کیش بزرگترین جزیره ایران در خلیج فارس محسوب می شود. لاوان را با نام مروارید مخفی خلیج فارس نیز می شناسند. از نظر تقسیمات کشوری لاوان بخشی از استان هرمزگان، شهرستان بندر لنگه، بخش کیش با مساحتی حدود 177 کیلومتر مربع از دو دهستان به نام های لاوان و کیش می باشد بیشتر کشورهای حاشیه خلیج فارس در آرزوی داشتن این جزیره و موقعیت آن هستند. نتایج تحقیق نشان می دهد که این جزیره دارای موقعیتی ژئواستراتژیکی، ژئوپلیتیکی، ژئواکونومیکی ($137/6$ میلیارد بشکه نفت، $10/9$ درصد ذخائر جهانی نفت و داشتن $29/61$ تریلیون متر مکعب یعنی 16 درصد ذخائر گاز جهان)، رتبه اول جنوب غرب آسیا و دوم جهان و در مرکز بیضی انرژی جهان قرار دارد که بخشی از منابع انرژی ایران در منطقه لاوان قرار گرفته است. همچنین موقعیت توریسم، سیاسی، نظامی و مرز دریایی با همسایگان و همچنین منابع مشترک انرژی با کشور امارات متحده عربی، از اهمیت فوق العاده برخوردار است. این پژوهش از طریق مصاحبه حضوری و منابع کتابخانه ای انجام شده است و از نظر روش ماهیتی توصیفی و تحلیلی دارد. همچنین برای آماده سازی نقشه ها از نرم افزار GIS استفاده شده است.

واژگان کلیدی: ایران، خلیج فارس، جزیره لاوان، اهمیت ژئوپلیتیکی، اهمیت اقتصادی

^۱ -dr.m.mirzaii@gmail.com

مقدمه

در اهمیت سیاسی و اقتصادی خلیج فارس و تاثیرات آن در دنیا همین قدر بس که لوهازن ژئوپلیتیسین اتریشی در سال ۱۹۹۵ درباره اهمیت خلیج فارس می‌گوید در مرکز میان دو نوار اروپا و آفریقا، استرالیا و آسیا سرزمین روسی سبیری واقع شده است و در مرزهای جنوبی آن خاورمیانه مرکز دنیای قدیم است. مرکزی که در دل آن خلیج فارس واقع شده و به منزله مرکز مرکز شناخته می‌شود (لوهازن، ۱۳۷۵ : ۴۵). ایران در خلیج فارس با هفت کشور عراق، کویت، عربستان، بحرین، قطر، امارات متحده عربی و عمان همسایه است. ریچاردسن معتقد است با افزایش تعداد همسایگان بر چالش‌ها و درگیری‌های بین آنها افزوده می‌شود. مرزهای دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس دارای ویژگی‌های برجسته ژئوپلیتیکی، ژئواستراتژیکی، ژئواکونومیکی، تعدد همسایگان، وجود نیروهای مداخله‌گر، منابع مشترک مرزی و ... است. باتوجه به اهمیت‌ها و حساسیت‌های مربوطه ایران مرزهای دریایی خود در خلیج فارس را در چارچوب قوانین ملی، متأثر کنوانسیون دریاهای در طی سه دوره در سال‌های ۱۳۱۳ ه.ش و ۱۳۳۸ ه.ش و سومین قانون دریایی در چارچوب کنوانسیون ۱۹۸۲ در ۳۱ فروردین ۱۳۷۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید، که تاکنون ملاک تحدید حدود مناطق دریایی ایران در خلیج فارس محسوب می‌شود. براساس این قانون خط مبدأ ایران که مبنای تعیین حدود سایر مناطق دریایی ایران است، از دهانه فاو تا خلیج گواتر با ۲۵ نقطه مشخص شده است. در خلیج فارس حدود ۹۰ جزیره وجود دارد که ۳۴ جزیره آن متعلق به کشور ایران و در محدوده جغرافیایی سه استان هرمزگان، بوشهر و خوزستان قرار گرفته‌اند (هداوند میرزایی، ۱۳۹۳ : ۲). از این تعداد بیش از ۱۷ جزیره آن نقش سیاسی، اقتصادی و نظامی برای دفاع از کرانه‌های جنوبی و حتی کل کشور ایفا می‌کنند. سپهبد علی رزم آرا در خصوص اهمیت جزایر خلیج فارس عنوان می‌کند جزایر جنوب قطعاتی هستند از پیکر کشور که در دریای پهناور فارس قرار گرفته و این قطعات کوچک برای سلامت و حفاظت کشور پر ارزش و قیمتی است، خاصه آنکه یگانه راه آزادی ایران از دریای فارس و مصونیت و سیادت این دریا در دست این جزایر است (رزم آرا، ۱۳۲۰ : ۱۲۹). جزایر بخش شمالی خلیج فارس که عمدتاً متعلق به ایران هستند به لحاظ زمین‌شناسی در ادامه سلسله جبال زاگرس در خلیج فارس ایجاد شده‌اند، و دارای منابع انرژی غنی مانند نفت و گاز و معادن مهمی مانند گوگرد، خاک سرخ، آهن و غیره هستند. برخی از این جزایر مانند قشم، کیش، ابوموسی و از جمله لاوان و ... دارای ویژگی‌های منحصر به فردی هستند که توان جذب جمعیت زیادی را در خود دارند. جزیره لاوان از جمله این جزایر مهم خلیج فارس است که در گذشته به شیخ شعیب، بوشیب یا بوشعیب شهرت داشته است. بیشتر کشورهای حاشیه خلیج فارس در آرزوی داشتن این جزیره و موقعیت آن هستند. ولی متأسفانه خیلی از ایرانی‌ها با اسم جزیره لاوان ناآشنا هستیم و حتی اسم آن را نشنیده‌اند و شواهد و قراین نشان می‌دهد به ندرت نامی از آن برده می‌شود. بیشترین قدمت بافت اجتماعی جزیره لاوان در منابع، مربوط به دوره صفویه به بعد است. در دوره افشاریه و زندیه، جزیره لاوان تحت عنوان جزیره شیخ شعیب تحت قلمرو شیخ محمدخان بستکی از سلسله محلی بنی عباسیان بستک و تحت حکومت دولت مرکزی ایران بود. جزیره لاوان در بخش غربی استان هرمزگان و در مختصات جغرافیایی ۲۶ ۴۹ ۰۶N, ۵۳ ۱۶ ۲۰E قرار گرفته است. در خصوص جزایر و به خصوص جزیره لاوان منابع زیادی وجود ندارد هرچند طی یکی دو دهه گذشته سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح تلاش نمود در خصوص جزایر و جزیره لاوان کتابی را به چاپ رسانده و در کتاب جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس (لاوان) به بررسی ویژگی‌های جزیره پرداخته شده است. همچنین محمد حسن‌نیا و حمیدرضا شیبانی در مقاله‌ای تحت عنوان جزیره تاریخی لاوان و ظرفیت‌های اقتصادی آن در خلیج فارس به ویژگی‌های جغرافیایی، تاریخی و اقتصادی آن اشاره نموده‌اند. مریم کشاورزبان و حمید کشاورزبان در مقاله‌ای به بررسی آثار

زیست محیطی تاسیسات نفتی از دیدگاه ساکنین جزیره لاوان پرداخته است. اما پژوهش حاضر به بررسی اهمیت ژئوپلیتیکی، ژئواکونومیک و سیاسی، نظامی جزیره لاوان در خلیج فارس برای ایران می‌پردازد. این تحقیق به روش توصیفی تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، مقاله‌ها، گزارش‌ها و مصاحبه با افرادی که در جزیره حضور داشته‌اند گردآوری و تجزیه و تحلیل مسایل پرداخته شده و برای تهیه نقشه‌ها از نرم افزار GIS استفاده شده است.

مباحث نظری

موقعیت و اهمیت آن

اساس موقعیت چگونگی قرار گرفتن یک نقطه در سطح کره زمین است شرکت و فعالیت هر کشور در امور منطقه ای و بین المللی به موقعیت جغرافیایی آن واحد سیاسی نسبت به همسایگان و دیگر دولت ها در جهان و تعاملات آنها بستگی دارد. عواملی که در ژئوپلیتیک موثر می باشند به دو گروه عوامل ثابت و عوامل متغییر تقسیم می شوند که در بین عوامل ثابت موقعیت جغرافیایی نقش مهمی در تحلیل های ژئوپلیتیکی دارد. موقعیت جغرافیایی کشور از عوامل تاثیرگذار بر قدرت ملی آن محسوب میگردد. بنابراین جغرافیا را از کلیدهای اصلی گشودن رمز سیاست دفاعی و استراتژیک میدانند (Garnett, 1987, p. 8). بر همین اساس در تصمیم گیری‌ها و اتخاذ خط مشی‌های سیاسی توجه دقیق به موقعیت‌های ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک تضمینی برای اجرای صحیح آنها خواهد بود. موقعیت ریاضی، طول و عرض جغرافیایی است که در شرایط آب و هوایی تأثیر دارد. موقعیت نسبی، نسبت دوری و نزدیکی به دریا و موقعیت یک کشور نسبت به کشورهای همسایه است که در تحلیل وضع جغرافیایی آن کشور موثر است (صفوی، ۱۳۸۴: ۶۷). با این وجود می‌توان ادعا نمود که هر تحقیق جغرافیایی مبتنی بر دو رکن است: ۱- کجایی: تعیین محل (کجا هستیم)، به کدام سمت؟ سرعت (زمان) بهترین مسیر که در نهایت علم داشتن و اشراف علمی بر آن است. ۲- چگونگی: تحقیق چگونگی پدیده‌های سطح زمین و روابط مستند و مستدل آنها متکی بر آنچه که رویداده و یا در حال رویدادن است، می‌باشد.

از نظر دریادار آلفرد تایلر ماهان موقعیت جغرافیایی نیمکره شمالی، کلید قدرت جهانی است و در داخل این نیمکره، اوراسیا مهمترین جزء می‌باشد (کوهن، ۱۳۸۷: ۴۹) همچنین مورگنتا، بیشتر به دائمی بودن عامل ژئوپلیتیک (ثابت و متغییر) توجه کرده و معتقد است از پایدارترین عواملی که قدرت کشور مبتنی بر آن است موقعیت جغرافیایی آن است (اطاعت، ۱۳۷۶: ۲۶). در بین عوامل ثابت جغرافیایی نقش موقعیت از همه مهمتر است، به عقیده کارل هاوس هوفر ژئوپولیتیک تحقیق رابطه بین جغرافیا و سیاست است و باید نشان دهد که چطور موقعیت جغرافیایی سیاست را تعیین می‌کند (قوام، ۱۳۸۶: ۹۰). او معتقد بود که جغرافیای سیاسی به شرایط فضایی کشور و ژئوپلیتیک به نیازهای فضایی می‌پردازد. سه حوزه بزرگ ذخایر گاز و نفت جهان یعنی خلیج فارس، سیبری غربی و آسیای مرکزی در یک محدوده بیضی شکل بیشترین منابع نفت و گاز را در خود جای داده‌اند. از عوامل مهم ثابت ژئوپلیتیکی موقعیت جغرافیایی است و موقعیت ژئوپلیتیکی ایران و قرار گرفتن در کانون بیضی انرژی جهان سبب شد.

جفری کمپ، متأثر از نظریه هارتلند مکیندر، از بیضی انرژی جهانی یا هارتلند ژئوپلیتیک یاد کند (کمپ، ۱۳۸۳: ۱۳-۱۴) همانطور که در نقشه شماره (۱) آمده ایران در مرکز بیضی استراتژیک انرژی یعنی نفت و گاز قرار دارد.

نقشه شماره (۱) موقعیت بیضی استراتژیک انرژی

ماخذ: کمپ وهار کاوی، ۱۳۸۳: ۱۹۱

این موقعیت محل اتصال سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا است و موقعیت این منطقه به عنوان منطقه‌ای مرکزی و کانوی برای خشکی‌های جهان و انرژی دنیا به حساب می‌آید که ایران با داشتن ۱۳۷/۶ میلیارد بشکه نفت^۱ ۱۰/۹ درصد ذخائر جهانی نفت و با داشتن ۲۹/۶۱ تریلیون متر مکعب، ۱۶ درصد ذخائر گاز جهان و رتبه اول جنوب غرب آسیا و دوم جهان در مرکز آن قرار گرفته است ایران علاوه بر داشتن منابع غنی نفت و گاز غنی در دو دریای خزر و خلیج فارس، در مسیر انتقال آن هم نقش افرینی زیادی را بازی خواهد نمود این موقعیت می‌تواند نقش ژئواکونومی و ژئوپلیتیکی برخی از جزایر ایران را در خلیج فارس از جمله جزیره لاوان را دو چندان نماید.

ویژگیهای منطقه مورد مطالعه

جزیره لاوان در بخش غربی استان هرمزگان در مختصات جغرافیایی ۲۶ ۴۹ ۰۶N ، ۵۳ ۱۶ ۲۰E و غربی‌ترین نقطه جزیره در ۲۶ ۵۰ ۴۹N ، ۵۳ ۰۹ ۲۵E و شرقی‌ترین نقطه آن ۲۶ ۴۷ ۵۰N ، ۵۳ ۲۳ ۱۸E و شمالی‌ترین نقطه جزیره ۲۶ ۴۹ ۲۷N ، ۵۳ ۲۰ ۱۱E و جنوبی‌ترین نقطه آن در ۲۶ ۴۸ ۱۲N ، ۵۳ ۱۲ ۵۵E قرار گرفته است. این جزیره از شمال به دهستان مهرگان از شهرستان پارسیان، از شمال شرق.

^۱ BP Statistical Review of World Energy, ۲۰۰۹

نقشه شماره (۲) موقعیت جزیره لاوان در تقسیمات کشوری

منبع: نگارنده

با دهستان مقام از بخش شیبکوه و همچنین جزیره شیدور، از جنوب شرق با جزایر هندورابی و کیش، از جنوب با سکوه‌های نفتی رشادت، سلمان و رسالت محدود گردیده است. مساحت جزیره لاوان در حدود ۷۶/۸ کیلومترمربع و اطرافش حدود ۴۵ کیلومتر است. طول جزیره در جهت شرق به غرب با ۲۴ کیلومتر و عرض آن ۴ کیلومتر است. عمق آب دریا در نزدیکی این جزیره، بین ۱۸ تا ۲۴ متر می‌باشد (نورزاده بوشهری، ۱۳۳۸: ۱۲۷). این جزیره پس از جزیره قشم و کیش بزرگترین جزیره ایران در خلیج فارس محسوب می‌شود. لاوان را با نام مروارید مخفی خلیج فارس نیز می‌شناسند. از نظر تقسیمات کشوری هم اکنون جزیره لاوان بخشی از استان هرمزگان، شهرستان بندر لنگه که دارای چهاربخش می‌باشد بخش کیش با مساحتی حدود ۱۷۷ کیلومتر مربع از دو دهستان به نام‌های لاوان و کیش می‌باشد. کمترین فاصله جزیره با جزیره شیدور حدود ۱/۴ کیلومتر و نزدیک‌ترین ساحل خلیج فارس به لاوان بندر مغان یا مقام با فاصله ۱۲ کیلومتر و فاصله این جزیره تا بندر لنگه ۹۱ میل دریایی است. جزیره لاوان دورترین جزیره نسبت به مرکز استان هرمزگان است. همچنین به لحاظ جمعیتی دو گروه ساکن جزیره می‌باشند: ۱- جزیره غیر بومی که برای کار به جزیره می‌آیند و شامل کارکنان شرکت نفت و پالایشگاه و پیمانکاران و نیروهای خدماتی و نظامی ۲- گروه دوم جمعیت بومی در سال ۱۳۶۵ جمعیت جزیره لاوان ۲۷۴ نفر ثبت شده که علت کاهش جمعیت آن نسبت به سالهای قبل را باید در حملات هوایی رژیم بعثی عراق به تأسیسات نفتی جزیره جستجو نمود. با خاتمه یافتن جنگ و امن شدن جزیره، جمعیتی که شرایط شغلی و زندگی بهتری را به دست آورده بودند، به جزیره باز نگشتند. جزیره لاوان که در سال ۱۳۷۵ حدود ۶۸۶ نفر در قالب ۱۳۲ خانوار بوده‌اند جزیره لاوان تا چند دهه پیش بیش از ۹ روستا داشته که مردم آنها به صید ماهی، تجارت با جزایر و بنادر خلیج فارس و کشاورزی و دامداری مشغول بوده‌اند و زبان و گویش آنها فارسی و عربی می‌باشد. جزیره دارای برخی امکانات و خدمات رفاهی مانند جایگاه بالگرد و فرودگاه لاوان که در شمال شرق جزیره واقع شده و طول باند پرواز آن

۸۰۰ متر است و قابلیت فرود هواپیمای C ۱۳۰, F۲۸, B۷۲۷, B۷۳۷ را دارد. برج مراقبت این فرودگاه توسط شرکت حمل و نقل هوایی اداره می‌شود.

از نظر زمین شناسی جزیره لاوان، یکی از چین خوردگیها زاگرس است؛ که در روند چین خوردگی‌های زاگرس یعنی شمال غرب- جنوب شرق در داخل آبهای خلیج فارس گسترش یافته که از مناطق تکتونیکی ایران زمین یعنی فارس ساحلی به حساب می‌آید شکل و ماهیت طاقدیس جزیره لاوان در روی نقشه‌های زمین شناسی و روی زمین به صورت یک چین خوردگی کشیده نسبتاً برجسته از مجموعه تاقدیس‌های کوهپایه زاگرس را نشان می‌دهد از نظر ژئومورفولوژی این جزیره به سه قسمت ساحلی و نواحی برجسته و نواحی مسطح تقسیم می‌شود. ساحل غربی آن را شنزارها و سواحل جنوب شرقی آن از سنگلاخ پوشیده شده است. بلندترین نقطه جزیره ۶۵ متر ارتفاع دارد، بیش از ۴۵ درصد مساحت جزیره لاوان ارتفاعی کمتر از ۲۰ متر و ۸۲/۵ درصد مساحت کمتر از ۴۰ متر و ۹۹/۴ درصد زیر ۶۰ متر ارتفاع دارد. پوشش گیاهی و جانوری این جزیره نیز باید گفت پوشش گیاهی جزیره لاوان در تقسیم‌بندی گیاهی جزو ناحیه گرمسیری جنوب فارس و جزو منطقه علفزار محسوب می‌شود. به دلیل فقدان ارتفاعات، وسعت کم و عدم تنوع و ثابت بودن عناصر اقلیمی در تمام سطح جزیره، تفاوت عمده‌ای در شکل و ترکیب جوامع گیاهی آن مشاهده نمی‌شود. گیاهان موجود در سطح جزیره خود را با شرایط آب و هوایی و خاک سازگار نموده اند؛ و درختان عظیم‌الجثه و چند ساله انجیر معابد در نقاطی رشد نموده‌اند. درختان جزیره لاوان را می‌توان به دو دسته بومی و غیر بومی تقسیم کرد: درختان بومی شامل لور، کنار، گز، خرما و سپستان و درختان غیر بومی مانند گل کاغذی، نخل زینتی و برخی درختان مثمر می‌باشد (سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۲: ۸۹-۹۱). حیات جانوری جزیره لاوان نیز بسیار متنوع و پرندگانی نظیر حواصیل سبز، حواصیل ساحلی، پرستوی دریایی کاکلی، عقاب ماهیگیر، چکاوک کاکلی، پرستو، قمری، کبوتر چاهی و خزندگانی نظیر مارمولک شنی، مار دریایی، انواع لاک پشت و انواع ماهی‌های خلیج فارس در اطراف جزیره وجود دارد منابع آب جزایر لاوان به دلیل کشیدگی به طول ۲۴ کیلومتر و عرض متوسط ۳/۵ تا ۴ کیلومتر شرایط لازم را جهت جریان‌های سطحی آب‌های دائمی ندارد و تمامی آبراه‌های موجود در سطح آن فقط هنگام بارندگی آب در بستر خشک آنها جریان می‌یابد. تعداد زیادی چاه آب در سطح جزیره جهت مصارف شرب، بهداشت و کشاورزی حفر شده‌اند. عمق این چاه‌ها متفاوت است، ولی از ۴۵ متر تجاوز نمی‌کند و آب آنها از آهک‌های مرجانی فوقانی به دست می‌آید. سطح آب در چاه‌ها در حالت توازن با سطح دریا است.

یافته های تحقیق

مکانهای جغرافیایی به دلیل تشابهات و تفاوت‌های جغرافیایی در سطح کره زمین هر یک از شرایط خاصی برخوردارند، شرایط و ویژگیهای خاص آن موجب تفاوت‌های ماهیت آنها در تولید نقش آفرینی مختلف اقتصادی، سیاسی، استراتژیکی و نظامی می‌شود. لذا، موقعیت جزیره لاوان را در این مبحث به دو دسته تقسیم کرده و به بررسی آنها می‌پردازیم:

نمودار شماره (۱) موقعیت جزیره لاوان

تهیه نگارنده ۱۴۰۰

موقعیت ریاضی لاوان و اهمیت آن

دیوید هاروی درباره مفهوم مکان بیان می‌کند واژه‌هایی مانند محیط، موقعیت، مکان، محل، منطقه، قلمرو و... به خصوصیات عمومی مکان اشاره دارند (حافظنیا، ۱۳۹۰: ۱۵۷) پتر هاگت در تعریف مکان عنوان می‌کند مکان جای خاصی در سطح زمین می‌باشد که محدود به موقعیتی با هویت و قابل شناسایی و برخوردار از ارزش‌های ویژه و معین می‌باشد. (هاگت، ۱۳۷۳: ۱۶) همانطور که عنوان گردید این جزیره در مختصات جغرافیایی $26^{\circ}49'06''N$ ، $53^{\circ}16'20''E$ و در نیمکره شمالی قرار دارد که مهمترین کارکرد موقعیت جغرافیایی آن تعیین آدرس دقیق آن در سطح سیاره زمین و حرکت هواپیماها و کشتی‌ها از محدوده جزیره، تعیین مرز دریایی آن با همسایگان، اقلیم و... ویژگی‌های این جزیره در خلیج فارس را به طور دقیق بازگو نماید.

۲- موقعیت نسبی لاوان و اهمیت آن برای ایران

موقعیت نسبی جایگاه یک مکان را نسبت به مکان‌های دیگر یا همجوار یا محل قرار گرفتن یک کشور یا یک مکان را نسبت به سایر مکان‌های استراتژیکی مانند دریاها، تنگه‌ها، و یا یک کشور قدرتمند را مشخص می‌کند. نزدیکترین فاصله جزیره لاوان تا ساحل اصلی ایران حدود ۱۲ کیلومتر می‌باشد. موقعیت دارای ماهیت متغیر و غیر ثابت می‌باشد و عامل زمان در تغییر ارزش موقعیت موثر است. ارزش جغرافیایی لاوان فرصتی است که مطلوب بازیگران سیاسی منطقه‌ای در خلیج فارس می‌باشد. موقعیت و ارزش جغرافیایی لاوان می‌تواند هم تولید کننده قدرت باشد و کاربری لاوان می‌تواند به سلب قدرت برخی رقبای ایران در خلیج فارس منجر شود و در نهایت تامین کننده نیازها حیاتی و منافع کشور ایران باشد. اهمیت سیاسی و ژئوپولیتیکی نوار ساحلی ایران در خلیج فارس نیز برگرفته از موقعیت جغرافیایی ایران می‌باشد جزیره لاوان به دلیل موقعیت بحری، قرارگیری در نزدیکی ساحل ایران، نزدیکی به تنگه هرمز، و داشتن مرز دریایی مشترک و همچنین منابع انرژی (نفتی و گاز) مشترک با امارات متحده عربی از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. فیگرریو، ویتلسی و فیشر اهمیت سیاسی جزایر، شبه جزایر، آب دره‌ها، دلتاها، تالاب‌ها و تنگه‌های باریک را بررسی نموده و به اهمیت آنها را متذکر شده اند (Prescott, 1975). فیگرریو اهمیت

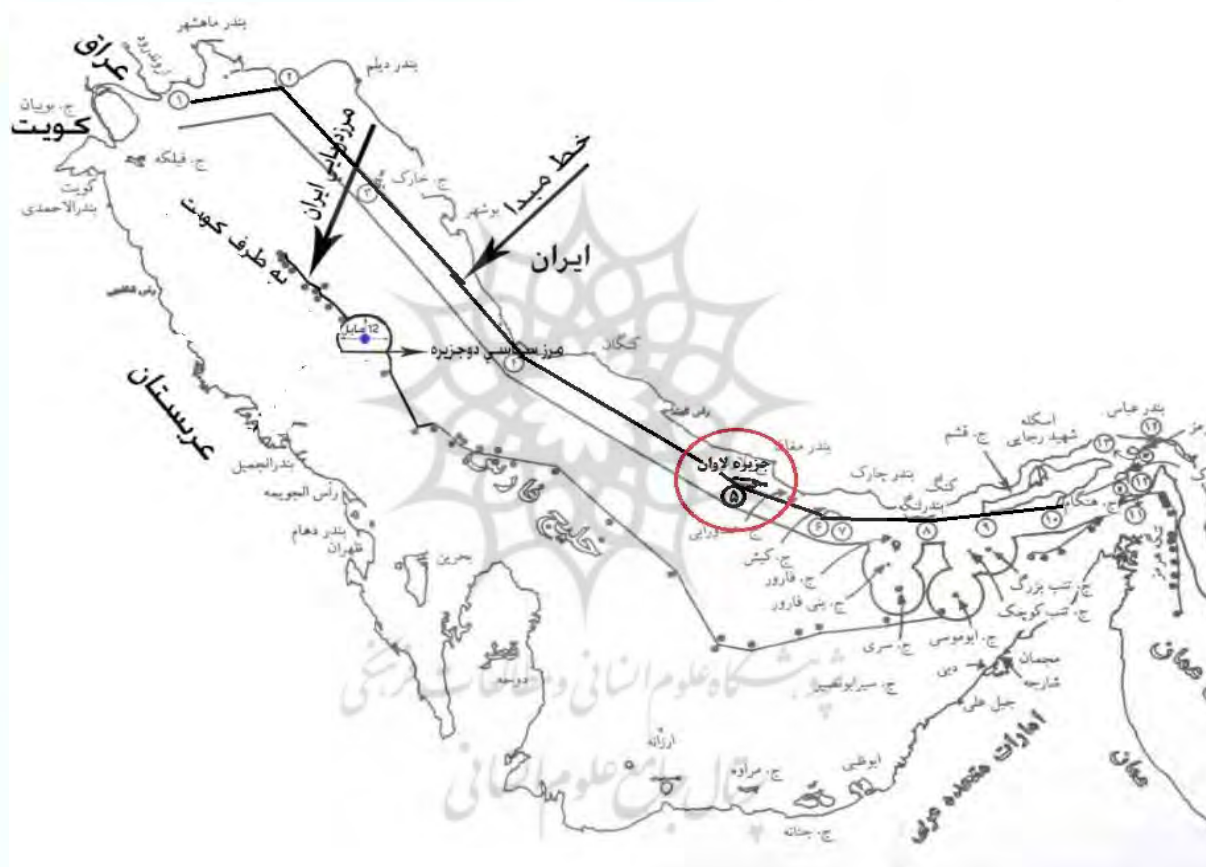

زیاد برخی از این پدیده‌ها مانند جزایر را یادآوری نموده است که در این قسمت با توجه به موقعیت جزیره لاوان اهمیت‌های آن را بررسی می‌نماییم.

۱-۲- اهمیت سیاسی جزیره لاوان

یکی از دلایل اهمیت سیاسی جزایر برای هر کشوری تحدید حدود دریایی است. تحدید حدود دریایی به معنی تفکیک مرز دریایی یک دولت از دولت دیگر از طریق ترسیم خطوط مرزی است. با تصویب سومین قانون دریایی بر اساس کنوانسیون حقوق دریاها در تاریخ ۳۱ فروردین ۱۳۷۲ ه. ش در مجلس شورای اسلامی، خط مبدا ایران دارای ۲۵ نقطه می‌باشد که از دهانه فاو شروع و تا خلیج گواتر ادامه دارد که نقطه پنجم آن در جنوب جزیره لاوان قرار گرفته است. (نقشه شماره ۲)

نقشه شماره (۳) مرز دریایی ایران و موقعیت جزیره لاوان در خلیج فارس

بر اساس قانون دریایی ایران آب‌هایی که بین سواحل و جزایری که فاصله آنها کمتر از حد خط مبدا است آب‌های داخلی محسوب می‌شوند بدین ترتیب آب‌های بین سرزمین اصلی و جزیره لاوان، و جزایر دیگر مانند کیش، قشم، هنگام و... آب‌های داخلی به حساب می‌آیند (حافظ‌نیا، ۱۳۸۱: ۳۳۷). از دلایل دیگر اهمیت سیاسی جزیره لاوان، قرار گرفتن در مقابل مرز دریایی امارات متحده عربی است. مرز دریایی ایران با امارات متحده عربی ۳۲۰ کیلومتر است که فقط ۷۲ کیلومتر آن در سال ۵۳ توافق شده و از ۵ نقطه می‌گذرد.

۲-۲- اهمیت اقتصادی جزیره

یکی از حوضه‌های فعالیت شرکت نفت فلات قاره ایران، حضور در سومین جزیره بزرگ خلیج فارس، یعنی لاوان می‌باشد. لاوان دارای منابع انرژی نفت و گاز فراوان است. با اکتشاف نفت در خلیج فارس و فعال شدن شرکت لاپکو در سال ۱۳۴۶ استخراج نفت در این منطقه نفتی عملیاتی گردید. میادین نفتی منطقه لاوان به دو بخش میادین نفتی ایران و دیگری میادین نفتی مشترک با کشور امارات متحده عربی تقسیم می‌گردد. ناحیه لاوان شامل میادین رسالت، رشادت، سلمان، بلال، میدان گازی دالان-کنگان و میدان توسعه نیافته الفا که در این قسمت مورد بررسی قرار می‌گیرد.

الف) میدان نفتی با مالکیت مشترک

منابع نفت و گاز مشترک به مخازن یا میدان‌های نفتی و گازی گفته می‌شود که در محدوده مرزهای جغرافیایی بیش از یک کشور قرار گرفته‌اند یا در مناطقی که هنوز تعیین حدود نشده‌اند قرار دارند و دو یا چند کشور مدعی مالکیت و حاکمیت بر آن می‌باشند و استخراج از این میادین تابع قوانین خاص و یا توافقات دو یا چند کشور سهیم از آن مخزن مشترک می‌باشد. ایران ۳۵ میدان نفتی و گازی در خلیج فارس دارد که ۱۴ میدان از آنها با کشورهای حاشیه خلیج فارس مشترک است (Ministry of Petroleum, Tehran, Iran: ۲۰۰۰). بنابراین سهم بسزایی از مخازن نفتی و گازی دریایی این منطقه را دارا است که در حال حاضر مخازن سلمان، فرزام و نصرت از مخازن مشترک ایران با امارات متحده عربی است و امکان مشترک بودن مخازن دنا، اسفند و صالح جنوبی با این کشور نیز وجود دارد. اما در محدوده جغرافیایی حوزه جزیره لاوان میادین رسالت، رشادت، سلمان، بلال، میدان گازی دالان-کنگان و میدان توسعه نیافته الفا قرار دارد.

۱- میدان نفتی سلمان (حوزه لاوان) :

میدان نفتی سلمان یکی از میادین نفتی مشترک بین ایران و امارات عربی متحده است که در فاصله ۱۴۴ کیلومتری جنوب جزیره لاوان در مرز آبی ایران و ابوظبی در خلیج فارس قرار دارد. میدان سلمان دارای یکی از بزرگترین تأسیسات نفتی در خلیج فارس است که با میدان ابوالخوش (ابوظبی) مشترک می‌باشد. میدان نفتی سلمان از یک تاقدیس نامتقارن به ابعاد تقریبی ۱۱ کیلومتر در ۱۴ کیلومتر برآورد شده است سه چهارم مساحت این میدان مشترک در آب‌های ایران و یک چهارم آن در آب‌های امارات متحده عربی واقع شده و سهم ایران از این مخزن حدود ۶۷/۴ درصد برآورد شده است. مالکیت ۷۰ درصد میدان نفتی سلمان متعلق به ایران و ۳۰ درصد آن در اختیار امارات متحده عربی قرار دارد. براساس اطلاعات موجود میدان سلمان دارای ۴۴ حلقه چاه نفتی و ۱۰ حلقه چاه گازی است. نفت تولیدی بوسیله خط لوله ۲۲ اینچ دریایی به تأسیسات خشکی جزیره لاوان جهت فرآورش و ذخیره‌سازی ارسال می‌گردد. در مطالعات اولیه این میدان نفت و گاز مشترک برآورد شده حدود ۴/۵ میلیارد بشکه نفت را در دل خود ذخیره دارد. اما به دلیل شرایط زمین شناسی حدود ۱/۶ میلیارد بشکه آن قابل استخراج است. و سهم ایران از این میدان ۴/۶۷ درصد برآورد شده است. با توجه به تعداد چاه‌های نفتی حفر شده در بخش ایرانی از این تعداد چاه ۲۵۰ هزار بشکه مایعات هیدروکربو دار استخراج می‌شود. بر اساس امار روزانه ۶۰ هزار بشکه نفت از این میدان استخراج شده است. امارات متحده عربی در میدان ابوالخوش (سلمان) دارای ۷۰ حلقه چاه با ۴۰ هزار بشکه در روز استخراج، تا کنون حدود ۴۰۰ میلیون بشکه نفت برداشت کرده است. بعد از آسیب تأسیسات آن در طی جنگ تحمیلی کار بازسازی آن در سال ۷۱ به پایان رسید و به بهره‌برداری از آن آغاز شد (مجله بندر دریا، شماره ۲۳: ۳۰).

۲- میدان نفتی مبارک (حوزه لاوان)

میدان نفتی مبارک در حوزه مشترک ایران و امارات متحده عربی (شارجه) قرار دارد، میدان دریایی مبارک با گاز در جای ۱۴/۶ میلیارد مترمکعب و نفت در جای ۱۲۸ میلیون بشکه با امارات متحده عربی (شارجه) مشترک است (tabnak.ir). تجهیزات تولید میدان نفتی مبارک دارای ظرفیت فرآوری ۶۰ هزار بشکه در روز نفت و ۱۵۰ میلیون فوت مکعب در روز گاز برای صادرات است. به دنبال عملیات‌های لرزه‌نگاری دریایی در سال ۱۹۷۱ میلادی، عملیات حفاری اکتشافی در سال ۱۹۷۲ میلادی انجام شد و پس از آن توسعه این میدان شتاب گرفت از زمان آغاز تولید تاکنون، بیش از ۱۰۰ میلیون بشکه نفت و میعانات گازی و حدود ۳۰۰ میلیارد فوت مکعب گاز طبیعی از این میدان تولید شده است (shana.ir). بخش اماراتی این میدان از سال ۱۹۷۴ تولید نفت را شروع کرده و تولید آن در طی ۳۰ سال گذشته در سطح ۶۰ هزار بشکه نفت حفظ شده است.

ب) میدانهای نفتی با مالکیت ایران

۱- میدان رسالت

سکوی رسالت در سال ۱۳۴۷ در فاصله ۹۳ کیلومتری جنوب جزیره لاوان به بهره‌برداری رسید و دارای ۱۴ حلقه چاه و روزانه ۴۰ هزار بشکه نفت بود ارتفاع سکو به بیش از ۲۵ متر می‌رسد با توجه به تولید روزانه آن نفت استخراجی از طریق لوله ۱۸ اینچی به سکوی رشادت منتقل می‌شود.

۲- میدان رشادت

سکوی رشادت در این میدان در حدود ۱۱۰ کیلومتری جنوب غربی جزیره لاوان واقع شده و بهره‌برداری از آن در سال ۱۳۴۷ توسط شرکت /یمینیکو شروع گردید. دارای سه مجموعه سکو به نام‌های: رشادت ۳، رشادت ۴ و رشادت ۷ است. عمق اطراف آن ۵۵ متر و ارتفاع سکوی آن ۲۵ متر می‌باشد. این سکو دارای ۱۴ حلقه چاه با تولید روزانه ۹ هزار بشکه نفت می‌باشد. نفت این سکو توسط خط لوله ۱۸ اینچ همراه با نفت میدان رسالت جهت ذخیره سازی به لاوان ارسال می‌شود.

۳- میدان نفتی بلال

این میدان در ۹۳ کیلومتری جنوب غربی جزیره لاوان قرار دارد نفت این سکو با ظرفیت ۴۰ هزار بشکه در روز توسط خط لوله ۱۴ اینچ زیر دریا جهت ذخیره‌سازی به جزیره لاوان ارسال می‌شود. میدان نفتی بلال در قالب پروژه های بیع متقابل در نیمه دوم سال ۱۳۸۱ به بهره‌برداری رسید.

جدول شماره (۱) پیش بینی متوسط تولید نفت میدان نفتی لاوان توسط شرکت نفت فلات قاره در افق ۱۴۰۳

نام منطقه	۱۳۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳
	۱۱۵	۱۰۴	۱۰۸	۱۰۲	۱۳۱	۱۵۷	۱۵۰	۱۳۶	۱۲۵	۱۱۴
	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳
لاوان	۱۰۵	۹۹	۹۳	۸۶	۸۲	۷۵	۷۴	۷۲	۶۸	۶۷

منبع شرکت نفت فلات قاره ایران تیرماه ۱۳۸۶

جدول شماره (۲) برنامه توسعه و تولید در میادین توسعه یافته و توسعه نیافته و میزان سرمایه گذاری مورد نیاز شرکت فلات قاره

مرحله	برآورد کل			سال		پیش بینی افزایش تولید	ذخیره پیش بینی شده		عنوان طرح
	کل ریال	ریال	دلار	پایان	شروع		تحت گاز tcf	نفی قابل برداشت	
	۶۷۱۳		۷۵۰			۶۰	۵۵۵/۹	طرح توسعه میدان رشادت	
	۶۲۶۵		۷۰۰				۴۰	طرح توسعه رسالت	
مطالعه مخزن	۷۵۶۰	۴۰۰	۸۰۰	۹۱	۸۷	۳۰۰	۵	طرح توسعه لایه گازی لاوان	
	۱۱۹۵۰	۳۰۰۰	۱۰۰۰	۱۳۹۲	۱۳۸۸			طرح توسعه لایه گازی دالان کنگان در میدان بلال	
طرح در کمیته فنی	۲۲۹۰	۵۰۰	۲۰۰	۹۱	۸۶		۴۰	طرح توسعه میدان الفا	

منبع شرکت نفت فلات قاره ایران تیرماه ۱۳۸۶

(ج) - میدان گازی لاوان

سازند کنگان یا سن تریاس بزرگترین ذخایر گازی در خاور میانه و جهان می باشد، که در میدان لاوان شامل ۲۰۰ متر متوالی سنگ آهک، آهک دولومیتی و دولومیت به همراه لایه های انیدریتی است. که از ۱۶۴ متر آن مغزه گیری شده است. بر اساس مطالعات تعداد ۱۱ رخساره در قالب ۴ کمربند رخساره ای پهنه جزر و مدی، لاگون، پشته های ماسه ای و دریای شناسایی شده است. فرآیندهای دیانزنی شناخته شده در سازند کنگان که بر روی کیفیت مخزنی موثر می باشند عبارتند از: تراکم مکانیکی و شیمیایی، انحلال، دولومیتی شدن، سیمان فیبری هم ضخامت، سیمان هم بعد، سیمان دروزی، سیمان بلوکی، سیمان پرکننده رگه ها، سیمان پوئیکیلوتوپیک، سیمان انیدریتی و شکستگی، که از این بین می توان فرآیندهای تراکم و انواع مختلف سیمان ها را به عنوان عوامل کاهش کیفیت مخزنی و فرآیندهای انحلال، دولومیتی شدن و شکستگی را به عنوان عوامل افزایش دهنده کیفیت مخزنی نام برد (پور امینی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۳). منطقه انرژی لاوان به عنوان یک منطقه نفتی و گازی با شتاب خوبی در حال افزایش تولید است. زیرا با بهره برداری از ذخایر گسترده گاز، منطقه لاوان به یک منبع مطمئن تولید گاز ایران تبدیل شده است. ۸۰ درصد از مخزن گاز میدان لاوان در خشکی قرار دارد و فقط ۲۰ درصد از آن در حاشیه ساحلی این جزیره واقع شده است. با توجه به اظهارات مسئولین فلات قاره، در منطقه گازی لاوان معادل ۳ فاز گازی پارس جنوبی گاز وجود دارد که میدان های خشکی و دریایی این منطقه در صورت سرمایه گذاری می توانند با ظرفیت کامل وارد مدار تولید شوند. لایه گازی دالان کنگان امتداد میدان گازی پارس جنوبی است و ذخیره گازی این میدان ۶/۲ تی سی اف و ضریب برداشت این لایه گازی ۶۷ درصد بوده است که در آینده به بهره برداری خواهد رسید. ذخیره گاز میدان رشادت ۴/۶ تی سی اف گاز دارد که با اجرای طرح توسعه قابل برداشت خواهد بود. میدان گازی هامون نیز با ۱/۶ تی سی اف ذخیره گازی، از دیگر منابع گازی منطقه لاوان به شمار می رود، وی ذخایر گازی میدان رسالت را نیز حدود ۱/۶ اعلام کرد (pedec.ir).

۳-۲- اهمیت نظامی جزیره

الف) اهمیت نظامی لاوان در دفاع مقدس

در طول ۸ سال جنگ تحمیلی سه میدان نفتی رشادت، رسالت و سلمان هواپیماهای عراقی بارها منطقه لاوان را بمب باران کردند اوج این حملات را باید در جنگ نفتکش‌ها به حساب بیاوریم. در ۶۵/۷/۲۴ میدان رشادت مورد حمله هوایی هواپیماهای جنگی عراق قرار گرفت در اثر این حمله سکوی R-۷ صدمات زیادی وارد شد و تأسیسات دکل حفاری و خطوط لوله آن به شدت آسیب دیده و به دریا سقوط کرد. همچنین به دلیل انجام عملیات بهره‌برداری، در زمان حمله ظروف تحت فشار آن منفجر و به همراه دو عدد پل ارتباطی کاملاً منهدم و غرق گردید. شدت آسیب وارده آنقدر زیاد بود، به طوری که تولید میدان‌های نفتی رشادت و رسالت که عملیات فرآورش هر دو میدان در این سکو انجام می‌شد، متوقف گردید. لازم به ذکر است که در تاریخ ۶۶/۴/۲۳ - ۶۶/۴/۲۴ و ۶۶/۶/۷ هواپیماهای عراقی مجدداً به سکوی‌های نفتی رشادت حمله کرده و این سکو آسیب دید. که در اثر این حملات تعدادی از چاه‌های سکوی R-۱ دچار حریق گردید و سکوی حفاری و دکل آن بطور کامل منهدم شدند. مخازن ذخیره نفت خام شماره ۳ و ۴ میادین رسالت و رشادت هر یک به ظرفیت ۵۰۰ هزار بشکه بمباران و منفجر شدند و در نتیجه آتش به مخازن ۲ و ۱ رشادت و ۴ و ۶ سلمان خسارات عمده‌ای وارد نمود. همچنین تأسیسات میدان سلمان طی سالهای ۱۳۶۵ تا ۱۳۶۷ بارها مورد حمله هواپیماهای عراقی قرار گرفت در یکی از این حملات مخزن شماره ۵ تأسیسات سلمان مورد اصابت قرار گرفت و منفجر گردید و بخشهایی از سازه سکوی بهره‌برداری شماره یک، اطاق کنترل واقع در سکوی تسهیلات و سایر بخش‌های مجتمع آسیب دید. در پی این حملات تعدادی از کارکنان صنعت نفت به شهادت رسیدند.

ب) حمله آمریکا به منطقه لاوان

یکی از افرادی که در طی سالهای پایانی جنگ تحمیلی عراق علیه ایران سخت مشتاق درگیری گسترده با ایران بود کاسپارو/اینبرگر وزیر دفاع وقت آمریکا بوده است. واینبرگر اعتقاد داشت جنگ ایران و عراق شرایط فرسایشی پیدا کرده و زمانی می‌تواند پایان یابد که با اقدامات پر شدت بین المللی روبه رو گردد. به همین علت این الگو از سوی او بر علیه ایران در خلیج فارس به کار گرفته شد (cordesman, ۱۹۸۴, p. ۶۵). در سال‌های پایانی جنگ حدود ۷۵ تا ۸۰ کشتی جنگی از کشورهای فرامنطقه‌ای وارد خلیج فارس شدند از این تعداد آمریکا با ۴۵ کشتی و ۳۴ درصد، انگلستان با ۱۰ ناو جنگی، ۸ درصد و شوروی با ۸ فروند و ۶ درصد بیشترین ناوگان جنگی را روانه خلیج فارس کردند تمرکز این حجم بزرگ ناوگان نظامی در خلیج فارس بعد از نبردهای دریایی جنگ جهانی دوم، دومین نبرد بزرگ دریایی در قرن بیستم به شمار می‌رود که آمریکا در آن درگیر شده است. ایالات متحده آمریکا بیشترین رویارویی دریایی را در سال پایانی جنگ با ایران داشته است به طوری که عملیات آمریکا در این مقطع با نام عملیات اراده جدی^۱ در خلیج فارس صورت می‌گرفت (cordesman, ۱۹۸۴: p. ۶۷). کشورهای عرب حوزه خلیج فارس و ایالات متحده آمریکا بیطرفی ادعایی خود را کنار گذاشته و نسبت به جمهوری اسلامی ایران رفتار تهاجمی در پیش گرفتند. چهار رزمناو آمریکایی با حمایت ناوشکن یواس اس تاج و رزمناو موشک‌انداز استندلی و دو هواپیمای F۱۶ و یک هواپیمای آواکس در تاریخ ۲۷ مهرماه ۱۳۶۶ (۱۹۸۷ م) به سکوی‌های نفتی رشادت و رسالت حمله کردند بر اثر این حمله، استخراج نفت از این سکوها به کلی قطع شد.

^۱ operation earnest will

تصویر شماره (۱) رزو ناو امریکایی یواس اس تاج حمله به سکویهای رشادت و رسالت

منبع: tasnimnews

تأسیسات نفتی این دو حوضه چهل حلقه چاه نفت را به هم متصل می‌کند این تأسیسات، نفت را از این چاه‌ها جمع‌آوری و با انتقال آن به جزیره لاوان، برای صادرات به خارج آماده می‌کرد. تأسیسات مذکور برای تولید روزانه حدود ۲۰۰ هزار بشکه نفت احداث شده بود. با حمله نیروی دریایی آمریکا به سکوی نفتی ایران رشادت، رسالت و ضمن انهدام آنها باعث شد که کشورمان ظرفیت استخراج و صادرات ۲۰۰ هزار بشکه نفت در روز را از دست بدهد.

تصویر شماره (۲) سکوی نفتی ایران بعد از حمله آمریکا

منبع: tasnimnews

آمریکاییها ادعا داشتند حمله‌های آنها به سکویهای نفتی ایران به تلافی اصابت یک فروند موشک کرم ابریشم به نفت‌کش سی ایل سیتی با پرچم آمریکا در آب‌های سرزمین کویت و برخورد ناوچه موشک‌انداز آمریکایی یواس اس ساموئل بی. رابرتز با یک مین دریایی که منجر به ایجاد حفره‌ای به طول بیش از ۴/۵ متر در آن شد و این ناوچه را تقریباً غرق کرد بوده است. همچنین ریچارد پرل، از مقامات وزارت دفاع سابق آمریکا، در مقاله‌ای که ۲۶ اکتبر (۴ آبان ۱۳۶۶) می‌نویسد خصومت ما با حکومت ایران نباید چشم ما را بر این واقعیت ببندد که ایران در بسیاری از ادعاهای خود علیه عراق حق دارد. این عراق بود که جنگ با ایران را آغاز کرد و این عراق است که امنیت کشتیرانی در خلیج فارس را به خطر انداخته است (tasnimnews). دیوان دادگستری بین‌المللی در ۶ نوامبر ۲۰۰۳ میلادی در پایان بررسی دعاوی حقوقی متقابل ایران و ایالات متحده آمریکا بر سر حمله به سکوی نفتی ایران در خلیج فارس در حکم خود با صراحت اعلام کرده است که ایالات متحده آمریکا نتوانسته است در رسیدگی‌های کتبی و شفاهی، مقصر بودن دولت جمهوری اسلامی ایران در حمله به کشتی‌های آمریکایی را اثبات کند؛ و برخورد کشتی‌های آمریکایی با مین‌های درون آب نمی‌تواند دال بر نقش جمهوری اسلامی در این واقعه باشد، گرچه حمله به یک کشتی جنگی

به‌مثابه حمله مسلحانه تلقی می‌شود. همچنین دیوان بین‌المللی دادگستری به این نتیجه رسید که اقدام آمریکا اقدامی در جهت حفظ منافع اساسی خود نبوده و این اقدام را نمی‌توان با استناد به اصل ۵۱ منشور دفاع مشروع تلقی کرد بلکه این اقدام توسل به زور نامیده می‌شود.

جمع بندی و نتیجه گیری

در اهمیت سیاسی و اقتصادی خلیج فارس و تاثیرات آن در دنیا همین قدر بس که لوهازن ژئوپلیتیسین اتریشی در سال ۱۹۹۵ درباره اهمیت خلیج فارس می‌گوید در مرکز میان دو نوار اروپا و آفریقا، استرالیا و آسیا سرزمین روسی سبیری واقع شده است و در مرزهای جنوبی آن خاورمیانه مرکز دنیای قدیم است. مرکزی که در دل آن خلیج فارس واقع شده به منزله مرکز شناخته می‌شود در این مرکز مرکز، مرزهای دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس دارای ویژگی‌های برجسته ژئوپلیتیکی، ژئواستراتژیکی، ژئواکونومیکی، تعدد همسایگان، وجود نیروهای مداخله گر، منابع مشترک مرزی و ... است. موقعیت جزیره لاوان را در این مبحث موقعیت ریاضی و نسبی برای ایران دارای ارزش است جزیره لاوان در بخش غربی استان هرمزگان در مختصات جغرافیایی $26^{\circ}49'06''N$ ، $53^{\circ}16'20''E$ و غربی ترین نقطه جزیره در $26^{\circ}50'49''N$ ، $53^{\circ}09'25''E$ و شرقی ترین نقطه آن $26^{\circ}47'50''N$ ، $53^{\circ}23'18''E$ و شمالی-ترین نقطه جزیره $26^{\circ}49'27''N$ ، $53^{\circ}20'11''E$ و جنوبی ترین نقطه آن در $26^{\circ}48'12''N$ ، $53^{\circ}12'55''E$ قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که جزیره لاوان از اهمیت‌های ۱- اهمیت سیاسی جزیره لاوان از دلایل اهمیت سیاسی جزیره لاوان، قرار گرفتن در مقابل مرز دریایی امارات متحده عربی است ۲- اهمیت اقتصادی جزیره یکی از حوضه‌های فعالیت شرکت نفت فلات قاره ایران، حضور در سومین جزیره بزرگ خلیج فارس، یعنی لاوان می باشد. لاوان دارای منابع انرژی نفت و گاز فراوان است. میادین نفتی منطقه لاوان به دو بخش میادین نفتی ایران و دیگری میادین نفتی مشترک با کشور امارات متحده عربی تقسیم می‌گردد. ناحیه لاوان شامل میادین رسالت، رشادت، سلمان، بلال، میدان گازی دالان-کنگان و میدان توسعه نیافته الفا است. سازند کنگان با سن تریاس بزرگترین ذخایر گازی در خاورمیانه و جهان می‌باشد. منطقه انرژی لاوان به عنوان یک منطقه نفتی و گازی با شتاب خوبی در حال افزایش تولید است. با بهره برداری از ذخایر گسترده گاز، منطقه لاوان به یک منبع مطمئن تولید گاز ایران تبدیل شده است. ۸۰ درصد از مخزن گاز میدان لاوان در خشکی قرار دارد و فقط ۲۰ درصد از آن در حاشیه ساحلی این جزیره واقع شده است. در منطقه گازی لاوان معادل ۳ فاز گازی پارس جنوبی گاز وجود دارد که میدان های خشکی و دریایی این منطقه در صورت سرمایه گذاری می‌توانند با ظرفیت کامل وارد مدار تولید شوند و کمک بزرگی در اقتصاد و اشتغال جوانان این مرزبوم داشته باشد ۳- اهمیت نظامی جزیره در دوران دفاع مقدس از دو جهت قابل بررسی است یکی اهمیت آن به دلیل فاصله از مناطق عملیاتی شمال خلیج فارس و صادرات نفت ایران، چندین بار تاسیسات نفتی آن از طرف عراق مورد حمله قرار گرفت و دیگری در سالهای پایان جنگ آمریکا برای حمایت از عراق مستقیم وارد کارزار با ایران شد و تاسیسات نفتی آن مورد حمله ناوهای جنگی آمریکایی قرار گرفت و از بین رفت. با توجه به ویژگی‌های یاد شده جا دارد توجه بیشتری به لحاظ ژئواکونومیکی و سرمایه‌گذاری لازم در این خصوص قرارگیرد تا تاثیر گذاری جزیره لاوان در سطح ملی و منطقه ای بیشتر مشاهده شود. به طور کلی این مقاله می‌تواند:

-آشنایی بیشتر مخاطبین با بخشی از سرزمین پهناور ایران را فراهم نماید

-آشنایی مخاطبین با جزیره لاوان و موقعیت ریاضی و نسبی آن و اهمیت آن برای ایران در معادلات منطقه‌ای و جهانی.

- آشنایی با اهمیت سیاسی جزیره لاوان برای ایران و نقش و جایگاه آن برای دشمنان ایران.
- آشنایی با اهمیت نظامی جزیره لاوان در خلیج فارس.
- مشخص شدن نقش اقتصادی جزیره و داشتن منابع غنی نفت و گاز و همچنین صادرات نفت ایران از جزیره لاوان.
- اهمیت نقش جزیره لاوان در دوران دفاع مقدس در کمک به صادرات نفت ایران.
- مشخص نمودن بخش بسیار ناچیزی از نقش تجاوزکارانه کشورهای غربی در دشمنی با ایران .
پیشنهادات
- ایجاد تأسیسات صید و صیادی با توجه به منابع غنی صید در اطراف جزیره.
- احداث کارخانه کنسرو سازی در جزیره و صادرات از آنجا به مناطق دیگر.
- نصب دستگاه آب شیرین کن جهت استفاده افراد مستقر در جزیره و ساکنان آن جهت رونق زندگی در آن .
- با توجه به محیط دیدنی اطراف جزیره می توان شرایط را برای علاقه مندان به طبیعت جهت تفریحات ورزشی دریایی و ساحلی پژوهشگران علوم جغرافیایی، زمین شناسان و محققان علوم جانورشناسی (جذب توریست) مهیا نمود.
- ایجاد خطوط کشتیرانی بین جزیره لاوان و هرمزگان.
- ایجاد پایگاه توریستی در این جزیره و تبدیل آن به یک منطقه توریستی با دایر نمودن زیرساخت های لازم برای بالا بردن جذابیت و کاهش زمان تردد افراد توریست و بازدیدکننده از هواپیماهای آب نیشن (دوزیست) و هاورکرافت استفاده نمود .
- تشویق سرمایه گذاری بخش خصوصی برای سرمایه گذاری با کمک دولت.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و ماخذ

- ۱- اطاعت، جواد، ۱۳۷۶، ژئوپلیتیک و سیاست خارجی ایران، تهران: انتشارات سفیر
  - ۲- برادن، کتلین و فرد شلی، ۱۳۸۳ ژئوپلیتیک فراگیر ترجمه علیرضا فرشچی و حمیدرضا رهنما. تهران: انتشارات دوره عالی جنگ
  - ۳- پورتال شرکت نفت فلات قاره ایران. (۱۳۹۵ منطقه عملیاتی لاوان بازیابی شده در ۱۱ اسفند ۱۳۹۶ <http://www.ioocco.ir/Pages.aspx?Pid=۲۷۵>
  - ۴- حافظ نیا، محمد رضا ۱۳۹۰، اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، انتشارات پاپلی مشهد چاپ سوم
  - ۵- رزم آرا، علی، ۱۳۲۰، جغرافیای نظامی خلیج فارس بی جا
  - ۶- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح ۱۳۸۲، جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس: استان هرمزگان: جزیره لاوان. تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح
  - ۷- سجاد پورامینی بزنجانی، محمد حسین آدابی (۱۳۹۳) تأثیر دیاژنز بر کیفیت مخزنی سازند کنگان در میدان لاوان، خلیج فارس مجله زمین شناسی کاربردی پیشرفته، زمستان ۹۲، شماره ۱۰
  - ۸- صفوی، سید یحیی، ۱۳۸۴ اصول و مبانی جغرافیای نظامی ایران: انتشارات دانشگاه امام، جلد اول (شمال غرب و غرب کشور) تهران
  - ۹- کوهن، سائول برنارد، ۱۳۸۷ ژئوپلیتیک نظام جهانی، ترجمه عباس کاردان، تهران: انتشارات موسسه مطالعات و تحقیقات ابرار معاصر
  - ۱۰- لوهانن پوردیس فون ۱۳۷۵ جنگ خلیج فارس جنگی با اروپا ترجمه شهروز رستگار نامدار فصلنامه اطلاعات سیاسی، اقتصادی شماره ۱۰۸-۱۰۷ مرداد شهریور
  - ۱۱- موریس دوورژه، ۱۳۶۷، جامعه شناسی سیاسی، ترجمه ابوالفضل شریعت پناهی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران
  - ۱۲- مجله بندر دریا، شماره ۲۳: ۳۰)
  - ۱۳- نورزاده بوشهری، اسمعیل. (۱۳۳۸). فلات قاره و جزایر خلیج فارس. تهران: چاپخانه تابش
  - ۱۴- هاگت، پیتر (۱۳۷۳) جغرافیا ترکیبی نو جلد اول ترجمه شاپور گودرزی نژاد، تهران انتشارات سمت
  - ۱۵-anthony cordesman, the Gulfe and the search for strategic stability, (boulder westview, ۱۹۸۴)
  - ۱۶-Garnett, John (۱۹۸۷). "Defense Policy Making", in John Baylis and others, Contemporary Strategy II, h. lmes meier, newyork. <https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۵/۰۷/۰۶/>
- ۲۰ مهر ۱۳۹۵
<https://www.shana.ir/news/۲۷۷۱۲۴>
- ۱۶ خرداد ۱۳۹۶ - ۱۱:۴۵ کد خبر:
<https://www.tabnak.ir/fa/news/۱۶۲۰۷۶>
- اردیبهشت ۱۳۹۰ - ۱۴:۴۱
<http://www.rajanews.com/news/۳۱۶۹۲>
<http://pedec.ir/detail=۶۹۵۸>

The Geopolitical Significance of Iranian Islands in the Persian Gulf Case study: Lavan

Dr. Mehrab Hadavand Mirzai Academic Staff Member at Imam Hossein University

Abstract

In the Persian Gulf, there are about ninety small Island, out of which thirty and four Islands belong to Iran. The Lavan Island is located in the western part of Hormozgan province and in the geographical coordinates of $26^{\circ} 49' 06''N$, $53^{\circ} 16' 20''E$. The Island is among the most important islands of the Persian Gulf, which has been reputed earlier to Sheikh Sha'aib, Bushaib or Bushoayb. However, the main question of this research is: What is the importance of the geopolitical Island of Lavan in the Persian Gulf? The area of the Lavan Island is about 76.8 km and sea water depth near the island is between 18 and 44 meters. The island is the largest Iranian island in the Persian Gulf after the Qeshm and Kish Islands. The island is known as the Gulf's secret pearl. In terms of country divisions, the Lavan Island is part of the Hormozgan province, the city of Bandar Lengeh, the Kish section, with an area of about 177 square kilometers from two villages in the name of Lavan and Kish, in such a way that most of the Gulf states wish to have such an Island with the mentioned position. The results of the study show that the island had a geostrategic, geopolitical, geo-economical position (13.6 billion barrels of oil, 10.9% of global oil reserves and 25.29 trillion cubic meters, 1% of the world gas reserves), ranked first south West Asia and the second of the world and in the world's energy ellipse, which is part of Iran's energy sources in the Lavan region. Also, the tourism, political, and military status along with the maritime border with neighbors, as well as joint energy sources with the United Arab Emirates, are of extraordinary significance. This research has been carried out through interview and library resources and applied a descriptive and analytical method. In addition, the GIS software has been utilized to prepare the maps.

Key words: Iran, Persian Gulf, Lavan Island, Geopolitical Importance, Economic Significance.